

Epistemological Foundations of Islamic Resistance; A Qualitative Analysis of Ayatollah Khamenei's Statements

Maryam Esmaeili Parzan

PhD in Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Islamic Azad University, Researcher at the Islamic Revolution Institute, Tehran, Iran.

Email: m.esmaeli0621@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

Abstract

Islamic Resistance, as one of the strategic concepts in the discourse of the Islamic Revolution, is based on principles rooted in Quranic teachings and the Prophetic tradition (*Sirah*). The present research is conducted with the aim of identifying and analyzing the epistemological foundations of Islamic Resistance in the thought of Ayatollah Khamenei. In this study, by emphasizing the concept of "*Nafi al-Sabil*" (negation of domination) and the necessity of standing against the hegemony of the domination system, the epistemological and insightful foundations of Islamic Resistance have been examined. The findings indicate that reliance on Divine power (*Tawakkul*), acceptance of *Wilayat* (guardianship), self-sacrifice, human dignity, and support for the oppressed are not merely ethical principles but epistemological foundations that play a significant role in strengthening the individual and collective spirit of resistance. Ayatollah Khamenei's statements also indicate that these foundations are among the key pillars of the school of Islamic Resistance and can pave the way for sustainability, progress, and effective confrontation with internal and external challenges. This research attempts to provide new horizons for cultural policymaking and the consolidation of Islamic identity in Muslim societies by explaining the epistemological foundations of resistance.

Keywords: Islamic Resistance; Epistemological Foundations; *Nafi al-Sabil* (Negation of Domination); Steadfastness; Ayatollah Khamenei.

Doi: [10.22034/irsi.2025.525908.1117](https://doi.org/10.22034/irsi.2025.525908.1117)

Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0

مبانی معرفتی مقاومت اسلامی؛ تحلیل کیفی از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای

مریم اسماعیلی پوزان

دکترای فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، پژوهشگر پژوهشکده انقلاب اسلامی، تهران، ایران.

Email: m.esmaeli0621@gmail.com

0000-0000-0000-0000

چکیده

مقاومت اسلامی به‌عنوان یکی از مفاهیم راهبردی در گفتمان انقلاب اسلامی، بر اصولی استوار است که ریشه در تعالیم قرآنی و سیره نبوی دارد. پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تحلیل مبانی معرفتی مقاومت اسلامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای صورت گرفته است. در این تحقیق، با تأکید بر مفهوم «نفی سبیل» و ضرورت ایستادگی در برابر سلطه‌طلبی نظام سلطه، به بررسی مبانی معرفتی و بینشی مقاومت اسلامی پرداخته شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که توکل و اتکا بر قدرت الهی، ولایت‌پذیری، از خودگذشتگی، حرمت انسانی و حمایت از مظلومان نه‌تنها یک اصل اخلاقی، بلکه یک مبانی معرفت‌شناختی هستند که نقش مهمی در تقویت روحیه فردی و جمعی مقاومت ایفا می‌کنند. بیانات آیت‌الله خامنه‌ای نیز حاکی از آن است که این مبانی، از ارکان مهم مکتب مقاومت اسلامی است و می‌تواند زمینه‌ساز پایداری، پیشرفت و مقابله مؤثر با چالش‌های داخلی و خارجی باشد. این پژوهش می‌کوشد با تبیین مبانی معرفتی مقاومت، افق‌هایی نو برای سیاست‌گذاری فرهنگی و تحکیم هویت اسلامی در جوامع مسلمان ارائه دهد.

واژگان کلیدی: مقاومت اسلامی، مبانی معرفتی، نفی سبیل، ایستادگی، آیت‌الله خامنه‌ای.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۱۳

فصلنامه رهنمون انقلاب اسلامی، سال ۳، شماره ۱ (۹ پیاپی)، بهار ۱۴۰۵، صص ۱۳۷-۱۶۴

دسترسی به مقالات نشریه علمی رهنمون انقلاب اسلامی (Open Access) است.

نشریه علمی «رهنمون انقلاب اسلامی» تحت مجوز بین‌المللی

Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0

Doi:10.22034/rir.2025.525908.1117

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرات مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه رهنمون انقلاب اسلامی نمی‌باشد.

مقدمه

قرآن کریم همواره مسلمانان را به تقوا و ایستادگی در برابر ظلم و ستم دعوت کرده و بر ضرورت استقلال و آزادی در تمامی ابعاد زندگی تأکید می‌ورزد. این آموزه‌ها نه تنها باید در زندگی فردی مسلمانان به کار گرفته شود بلکه باید به‌عنوان راهنمایی برای ملت‌ها و جوامع اسلامی در برابر چالش‌ها و تهدیدات داخلی و خارجی مورد توجه قرار گیرد. یکی از اصول کلیدی در این راستا، تأکید بر ضرورت «نفی سبیل» و ایستادگی در برابر ستمگران و مستکبران است.

غفلت از این اصول و آموزه‌ها می‌تواند عواقب تلخی برای جوامع اسلامی به دنبال داشته باشد؛ چرا که در طول تاریخ، هر جا که مسلمانان از تعالیم الهی غفلت کرده‌اند، با چالش‌ها و مشکلات جدی روبه‌رو شده‌اند. به‌ویژه در چند دهه اخیر، مشاهده می‌شود که نیروهای مقاومت اسلامی در نقاط مختلف جهان، نظیر ایران، فلسطین، لبنان و یمن، به‌صورت مشترک در برابر قدرت‌های استکباری و استعمارگران به مبارزه پرداخته‌اند. این نیروها با هدف حفظ استقلال و کرامت انسانی، در برابر سلطه‌طلبی‌های مستکبران جهانی ایستادگی می‌کنند.

اهداف مقاومت اسلامی شامل حفظ هویت اسلامی، تحقق عدالت اجتماعی، مبارزه با استکبار و استعمار و ایجاد جامعه‌ای بر پایه اصول اسلامی است که همگی در راستای دستیابی به آینده‌ای عادلانه و آزاد برای مسلمانان قرار دارند.

اهمیت و ضرورت تحقیق در زمینه مقاومت اسلامی در این است که هر یک از تعالیم و فرهنگ دینی می‌تواند ضامن پیشرفت و سعادت مسلمانان باشد و مانع از سقوط در دام انحراف و انحطاط شود. غفلت از این آموزه‌ها می‌تواند جامعه اسلامی را در معرض خطر قرار دهد و منجر به ناتوانی در برابر تهدیدات داخلی و خارجی گردد. از این‌رو، بررسی و تحلیل دقیق مبانی و مفاهیم معرفتی مقاومت اسلامی، به‌ویژه در شرایط کنونی که جهان اسلام با چالش‌های جدی روبه‌رو است، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در همین راستا، وجود پژوهش‌هایی که به تحلیل و تبیین مبانی و پیش‌فرض‌های مقاومت اسلامی می‌پردازند، ضروری است. این پژوهش‌ها می‌توانند به ما کمک کنند تا با درک عمیق‌تری از اصول و ارزش‌های اسلامی، به تقویت روحیه ایستادگی و

مقاومت در برابر ظلم و ستم بپردازیم. به‌ویژه در شرایطی که هژمونی قدرت‌های بزرگ و نابرابری‌های جهانی تهدیدی جدی برای امنیت و استقلال ملت‌ها به شمار می‌رود، شناخت و تبیین مبانی مقاومت اسلامی می‌تواند راهگشای جدیدی برای ایجاد اتحاد و همبستگی میان مسلمانان باشد.

این تحقیق در نظر دارد تا با شناسایی و تحلیل مبانی مقاومت اسلامی در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، به استقرار و تقویت حیات اسلامی کمک کند و به ایجاد بسترهای لازم برای پیشرفت و تمدن بزرگ اسلامی بپردازد؛ بنابراین، هدف این پژوهش نه تنها شناسایی مبانی مقاومت اسلامی بر اساس بیانات و رهنمودهای آیت‌الله خامنه‌ای است بلکه بررسی تأثیرات آن‌ها بر فرهنگ عمومی و اجتماعی مسلمانان است. از این‌رو، نتایج این تحقیق می‌تواند به‌عنوان راهنمایی برای سیاست‌گذاران، محققان و فعالان فرهنگی در مسیر تقویت و گسترش فرهنگ مقاومت در جوامع اسلامی مورد استفاده قرار گیرد.

علائم زیادی وجود دارد که نظم کنونی جهان دارد تغییر پیدا می‌کند و نظم جدیدی بر جهان حاکم خواهد شد. فکر مقاومت و جبهه مقاومت در مقابل زورگویی گسترش خواهد یافت که مبتکرش جمهوری اسلامی است. چون اروپایی‌ها از وقتی که انقلاب صنعتی شد و جلو افتادند و استعمار را شروع کردند، مردم دنیا را و کشورهای دنیا را عادت دادند به اینکه سلطه‌پذیری و سلطه‌جویی دو بخش متقابل حتمی دنیا است؛ یعنی دنیا تقسیم می‌شود به دولت‌های سلطه‌گر و قدرت‌ها و دولت‌ها و کشورهای سلطه‌پذیر. این [وضع] بوده و این نظام سلطه چند قرن ادامه پیدا کرده است. همه قبول داشتند که بایستی سلطه قدرت‌های غربی را قبول کنند، حتی فرهنگ آن‌ها را قبول کنند، حتی نام‌گذاری آن‌ها را قبول کنند. اول کسی که در دنیا گفت «نه شرقی و نه غربی» امام بزرگوار ما بود. ایشان فرمود: نه این، نه آن. این روحیه، این منطق، این حرف قرص و محکم رواج پیدا کرده است. امروز در منطقه ما خیلی‌ها هستند که خودشان را وابسته به جبهه مقاومت می‌دانند، اهل مقاومت‌اند، معتقد به مقاومت‌اند و مقاومت هم می‌کنند و در موارد بسیاری نتیجه هم می‌گیرند، مثل همین نتیجه‌ای که لبنانی‌ها به برکت حزب‌الله در قضیه تقسیم خطوط گازی گرفتند (خامنه‌ای، بیانات: ۱۴۰۱/۰۸/۱۱).

۱. پیشینه پژوهشی

در سال‌های اخیر، پژوهش‌های متعددی به واکاوی ابعاد مختلف گفتمان مقاومت اسلامی پرداخته‌اند؛

زند و کیلی و درخشه (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان: «بازسازی اندیشه مقاومت اسلامی در آرای شهید سید محمدباقر صدر» با روش کیفی، مقاومت را به‌مثابه راهبردی برای عبور از وضعیت موجود به مطلوب بر اساس اندیشه شهید صدر بازسازی کرده‌اند.

احمدی کچایی (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان: «بررسی چرایی پیروزی انقلاب اسلامی بر اساس گفتمان مقاومت و چالش پیش‌رو» با نقد نظریه مقاومت شکننده جان فوران، گفتمان مقاومت مبتنی بر پیروی مردم و رهبری از اسلام را عامل اصلی پیروزی و تداوم انقلاب دانسته و به تفاوت‌های ماهوی انقلاب اسلامی با سایر جنبش‌ها و چالش‌های آینده نیز پرداخته است.

علوی (۱۴۰۳) در مقاله «عناصر استحکام‌بخش سازمانی در فقه مقاومت با تأکید بر اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای» با روش اجتهادی و تحلیلی-استنباطی، عناصر انسانی و سازمانی مؤثر در پایداری فقه مقاومت را با تأکید بر بیانات رهبری تحلیل کرده است.

رستمی و دلیری (۱۴۰۳) در مقاله «راهبردهای تثبیت و پایداری نفوذ جمهوری اسلامی ایران در محور مقاومت (مطالعه موردی لبنان)» با رویکرد توصیفی-تحلیلی، راهبردهای ایران برای تثبیت نفوذ در لبنان را به‌عنوان یکی از اعضای محور مقاومت بررسی کرده‌اند.

نساج (۱۴۰۰) در مقاله «مبانی نظری محور مقاومت اسلامی با نگاهی بر انترناسیونالیسم اسلامی» با روش تحلیل گفتمان، مبانی معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی محور مقاومت اسلامی را در تقابل با اسلام سکولار و سلفی بررسی کرده است.

رومی، کاظمی و مطهری (۱۴۰۰) در مقاله «محور مقاومت و راهبرد منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران؛ فرصت‌ها و چالش‌ها» با استفاده از چهارچوب رئالیسم

نئوکلاسیک، نقش گروه‌های مقاومت در راهبرد ثبات‌ساز ایران در برابر امپریالیسم را تحلیل کرده‌اند.

دانشفر و پورحسن (۱۴۰۰) در مقاله «گفتمان مقاومت در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی» مقاومت را گفتمانی فراگیر معرفی کرده‌اند که ریشه در قرآن، تاریخ اسلام و تجربه چهل‌ساله انقلاب دارد و نه تنها در سیاست خارجی بلکه در سیاست داخلی جمهوری اسلامی نیز نقش هدایت‌گر دارد. همان‌گونه که مشخص است، اکثر پژوهش‌های پیشین، نگاهی کارکردی، راهبردی یا سیاسی-امنیتی به مقاومت اسلامی داشته‌اند و تمرکز اصلی بر سیاست داخلی و خارجی مقاومت اسلامی بود و نه بر مبانی و پایه‌های معرفتی و دینی آن. درحالی‌که در پژوهش حاضر با رویکردی معرفتی و مفهومی تلاش شده است به جای تمرکز صرف بر ابعاد سیاسی یا راهبردی، بنیادهای فکری، اعتقادی و ارزشی مقاومت اسلامی در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای مورد تحلیل قرار گیرد. این مطالعه با اتکا به روش کیفی تحلیل محتوا، تلاش می‌کند مؤلفه‌هایی چون توکل به خدا، ایثار، دفاع از مظلوم، کرامت انسانی و ولایت‌پذیری را به‌عنوان ریشه‌های معرفتی و الهی گفتمان مقاومت اسلامی استخراج و تبیین کند.

۲. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا انجام شده است. بدین منظور، از یک‌سو، برای گردآوری داده‌های نظری اولیه، از روش اسنادی و کتابخانه‌ای استفاده شده و از سوی دیگر، در مرحله تحلیل، از شیوه تحلیل محتوای کیفی بهره گرفته شده است؛ شیوه‌ای که با تمرکز بر مفاهیم، مضامین، تکرار واژگان و الگوهای معنایی در متون، به شناسایی و تبیین ساختار درونی آن‌ها می‌پردازد (ضیغمی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۴؛ محمدی، ۱۳۸۷: ۳۴). بر این اساس، پژوهش حاضر تلاش دارد با تمرکز بر سخنان و بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، مفاهیم و الگوهای نظری برآمده از متون دینی درباره مقاومت اسلامی را تبیین و تحلیل نماید. بنابراین مراحل انجام پژوهش عبارت‌اند از:

❖ شناسایی مفاهیم کلیدی و مبانی نظری مقاومت اسلامی در متون دینی؛

- ❖ تحلیل مفهومی و استخراج مضامین بنیادین از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در راستای همان مفاهیم نظری؛
- ❖ تبیین پیوندهای مفهومی میان دیدگاه‌های ایشان و مبانی نظری مقاومت اسلامی، با هدف ترسیم چهارچوبی نظری از الگوی مقاومت اسلامی مبتنی بر بیانات ایشان.

۳. چهارچوب مفهومی

۳-۱. مقاومت اسلامی

واژه مقاومت از ماده «قوم» در لغت به معنای ایستادگی و استقامت آمده است. چنانچه ابن منظور چنین نوشته است: «قاومه اذا قام معه ليقضی حاجته صبر علیه الی أن یقضیها» (۱۴۱۴، ۱۲: ۵۰۴). این مفهوم به‌عنوان واکنشی به اشغالگری، استعمار، نابرابری‌ها و تهدیدات خارجی و داخلی در جوامع اسلامی شکل گرفته است. در اصطلاح، مقاومت به معنای مبارزه، ایستادگی و پایداری در برابر فشارها و تهدیدات تعریف می‌شود (دریغوس و هربرت، ۱۳۷۶: ۲۶).

مقاومت اسلامی یک مفهوم چندوجهی و پیچیده است که به‌عنوان یک گفتمان اجتماعی، تصمیم سیاسی، هویت ملی یا یک امر مادی شناخته نمی‌شود بلکه یک معنای جامع و کلی در تمامی این ابعاد را در برمی‌گیرد (قاسمی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۸۱). واژه «اسلامی» به ارزش‌ها، اصول و الزامات منطبق بر آموزه‌های شریعت مقدس اسلام اشاره دارد؛ بنابراین مقاومت اسلامی، به معنای ایستادگی در برابر ظلم و ستم با استفاده از اصول اسلامی است و شامل هر نوع مقاومتی است که بر اساس آموزه‌های اسلامی در مقابله با تهاجم دشمنان اسلام در هر مکان و هر زمان شکل می‌گیرد.

به‌عنوان نمونه، دیپلماسی مقاومت به معنای مقابله و جهاد در برابر سلطه نرم و سخت دشمنان است که با الگوی کنش ایرانی-اسلامی از مجرای دیپلماسی مقاومت تبیین می‌شود. این دیپلماسی بر اساس دکترین دفاعی آیت‌الله خامنه‌ای تأکید دارد و به‌عنوان یک راهبرد در چهارچوب امنیت فرمانطقه‌ای در میان مردم مسلمان منطقه و کشورهای اسلامی عمل می‌کند.

مفاهیم کلیدی در مقاومت اسلامی شامل هسته‌های سازمان‌یافته بیداری اسلامی، وحدت امت اسلامی، استکبارستیزی و ضدیت با رژیم صهیونیستی است. این مفاهیم به مقاومت اسلامی عمق استراتژیک می‌بخشند و در پیام‌های رهبران اسلامی، از جمله آیت‌الله خامنه‌ای، به وضوح مشاهده می‌شوند. به عنوان مثال، ایشان در پیام خود به حجاج بیت‌الله الحرام، به خودآگاهی اسلامی اشاره کرده و آن را پدیده‌ای شگرف و معجزه‌آسا در قلب دنیای اسلام توصیف کرده‌اند که قدرت‌های استکباری در برابر آن به شدت دچار مشکل هستند.

«نام این پدیده «مقاومت» و حقیقت آن بروز قدرت ایمان و جهاد و توکل است ... امروز دنیا شاهد یک الگوی موفق و یک نمونه سرافراز از قدرت و حاکمیت سیاسی اسلام در ایران اسلامی است که می‌تواند محل اجماع ملت‌ها و دولت‌های مسلمان قرار گیرد و امت اسلامی را در جهت‌گیری‌ها و همکاری‌ها یکپارچه و متحد سازد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۴۰۰/۰۴/۱۷).

جبهه مقاومت به عنوان یک گفتمان در ادبیات سیاسی و اجتماعی به ویژه در ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی شکل گرفته است. «با انقلاب اسلامی، فرصت بزرگی در دنیای اسلام پیش آمده؛ تشکیل نظام مقدّس جمهوری اسلامی برای دنیای اسلام یک فرصت بزرگ را به وجود آورده؛ از این فرصت تا امروز استفاده‌های زیادی شده؛ باز هم ان شاء الله باید به نفع اسلام و مسلمین از این فرصت استفاده بشود و استفاده خواهد شد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۴۰۳/۰۱/۱۵).

آیت‌الله خامنه‌ای همچنین تأکید می‌کنند که «جمهوری اسلامی پیشران حرکت‌های مقاومتی در این منطقه حسّاس [غرب آسیا] شده؛ مسئله این است. این هم یکی از چیزهای مهم است. ببینید تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی این رژیم حقیر صهیونیستی می‌توانست در ظرف شش روز ارتش چند کشور نسبتاً قوی دور و بر خودش را زمین گیر کند؛ مصر را، سوریه را، اردن را. بعد از انقلاب اسلامی، کار به جایی رسید که همین رژیم، ۳۳ روز همه تلاش خودش را کرد که حزب‌الله را در لبنان شکست بدهد، نتوانست و مجبور شد با فضاحت فرار کند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۴۰۲/۰۵/۲۶).

گفتمان مقاومت به‌عنوان مهم‌ترین رقیب خرده‌گفتمان‌های منطقه‌ای در برابر استکبار و سلطه‌طلبی دشمنان مطرح می‌شود. جبهه مقاومت شامل کشورها، سازمان‌ها و گروه‌هایی است که به‌طور خاص بر اساس اصول انسانی در برابر تهاجم نظام سلطه آمریکا و متحدان آن ایستادگی می‌کنند. در همین راستا، آیت‌الله خامنه‌ای در بیانی با تأکید بر نظریه مقاومت و اهمیت توجه به آن می‌فرماید: «... نظریه مقاومت، یک نظریه اصیل و درست است؛ هم در مقام نظر، هم در مقام عمل؛ از لحاظ نظری و از لحاظ عملی - از هر دو جهت- باید [ترویج شود]. معنای نظری این است که تبیین کنید ... از لحاظ عملی، جریان مقاومت را ما حقّ جوان‌ها می‌دانیم؛ جوان‌های عراق، جوان‌های سوریه، جوان‌های لبنان، جوان‌هایی در شمال آفریقا، جوان‌هایی در مناطق شبه‌قاره و اطراف آن‌ها، یک مشت جوان‌هایی هستند که در مقابل آمریکا مقاومت می‌کنند، ایستاده‌اند؛ حقّ این‌ها است، ما حقّ این‌ها می‌دانیم؛ تقویت این جریان‌ها به معنای تقویت نظریه مقاومت است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۷/۰۸/۱۲).

۲-۳. مقاومت اقتصادی

آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار با تولیدکنندگان و کارآفرینان در خصوص اقتصاد مقاومتی تصریح کردند به‌جز این گفتمان، گفتمان مقاومت اسلامی وجود دارد که نه‌تنها یک پاسخ به چالش‌های موجود در جوامع اسلامی است بلکه به‌عنوان یک استراتژی مدرن و مؤثر در مقابله با سلطه و نابرابری‌ها عمل می‌کند و به دنبال ایجاد اتحاد و همبستگی میان ملل مسلمان برای دستیابی به یک آینده عادلانه و آزاد است. این مفهوم به‌عنوان یک ابزار برای مبارزه با ظلم و ستم و دفاع از حقوق مسلمانان در برابر تهدیدات داخلی و خارجی تلقی می‌شود. از جمله این گروه‌ها می‌توان به ایران، حزب‌الله لبنان، گروه‌های مقاومت در فلسطین و انصارالله در یمن اشاره کرد.

۳-۳. مبانی

کلمه «مبانی» جمع کلمه «مبنا» و از ماده «بنی» است که در لغت عرب عبارت از «بناء الشیء بضم بعضه الی بعض؛ ساختن چیزی با ضمیمه کردن بخشی به بخش دیگر» (احمدبن فارس، بی تا: ۳۰۲) و در لغت فارسی به معنای پایه و اساس (دهخدا،

ذیل کلمه) است. در بیان مراد اصطلاحی مبانی، عده‌ای مقصود از آن را ریشه‌های الزام‌آور بودن قواعد می‌دانند (کاتوزیان، ۱۳۶۵: ۳۹). گروهی دیگر، مقصود از مبانی را چرایی یک قاعده و حکم می‌دانند؛ به‌گونه‌ای که ابهام برطرف و جای پرسش دیگری باقی نماند (حاجی ده آبادی، ۱۳۸۸: ۷۷). این مبانی شامل نیروها و کشش‌های نهفته‌ای هستند که ما را به فرمان‌بری از آن قانون وادار می‌سازند؛ اعم از اندیشه‌ها و تفکرات و مکاتبی که آن مفهوم بر پایه آن‌ها بنیاد نهاده و شکل گرفته است (ساکت، ۱۳۷۰: ۱۷). به‌عنوان مثال، اگر از چرایی اعتبار کتاب و سنت سؤال شود، گزاره‌ها و پیش‌فرض‌های کلامی، فلسفی در پاسخ مطرح می‌شوند که مبانی یا دلایل حجت و اعتبار کتاب و سنت را تشکیل می‌دهند (منصورآبادی و ریاحی، ۱۳۹۱: ۱۴). در محل بحث نیز، وقتی از چرایی مقاومت اسلامی سؤال می‌شود، پرسشگر در پاسخ، گزاره‌ها و پیش‌فرض‌های کلامی، فلسفی، فقهی و حدیثی حاکم بر آن را بیان می‌کند که مبانی و دلایل اعتبار مقاومت اسلامی است.

۳-۴. ابعاد و ساحت‌های مقاومت اسلامی

مقاومت اسلامی به‌عنوان یک مفهوم جامع، ابعاد مختلفی را در برمی‌گیرد که هر یک از این ابعاد به‌نوعی به تداوم و تقویت این حرکت کمک می‌کند. در ادامه به بررسی ابعاد مختلف مقاومت اسلامی و ارتباط آن با بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، خواهیم پرداخت.

۳-۴-۱. مقاومت دینی؛ ایستادگی و عمل به وظایف دینی و اجتماعی

«اساس کار حکومتی که بر اساس دین و بر اساس اسلام به وجود می‌آید؛ لَا تَظْلَمُونَ وَ لَا تُظْلَمُونَ است، اساس کارش مقابله و مبارزه با ظالم است؛ الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. این است که طبعاً این مقابله، این ستیزه‌گری دوجانبه، به طور قهری به وجود آمد ... جنگ‌آفرینی و خون‌ریزی بی‌حدوحصر برای قدرت، جزو خصوصیات همین حکومت به‌اصطلاح به نام دموکراسی ولیکن دور از معنویات و دور از دین و مفاهیم دینی و معارف دینی و تعالیم دینی است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۴۰۲/۱۲/۱۷). این بیان نشان‌دهنده اهمیت بُعد دینی در مقاومت اسلامی و ضرورت پایبندی به اصول اسلامی در برابر ظلم و ستم است.

۳-۴-۲. مقاومت اجتماعی؛ همبستگی، وحدت و هم‌افزایی میان افراد و

گروه‌های جامعه اسلامی

آیت‌الله خامنه‌ای در دیدارهای خود با اقشار مختلف بر اهمیت همبستگی و وحدت در جامعه اسلامی را در برابر چالش‌های مختلف تأکید دارند. «نمونه‌هایی از کارهایی که می‌تواند نسل جوان را در نقش و شأن محور بودن حرکت عمومی جامعه کمک کند و ظرفیت لازم را به آن‌ها بدهد ... یک راهکار دیگر تشکیل گروه‌های نهضتی در ارتباط با مسائل بین‌الملل و مسائل جهان [است]. همین‌طور که اشاره کردم بعضی از مجموعه‌ها این کارها را کرده‌اند. فرض کنید دعوت کردند از دانشجویهای فعال کشورهای مقاومت که در تهران یا در بعضی شهرستان‌های دیگر آمدند، جمع شدند، جلسات خوبی هم بوده، به ما هم خبرش رسید و از این قبیل کارها می‌شود کرد؛ یعنی فعال شدن در زمینه مسائل جهان اسلام. گروه‌هایی تشکیل بشوند و این کارها را دنبال بکنند: مسائل غزه، مسائل فلسطین، مسئله یمن، مسئله بحرین، مسائل مربوط به مسلمان‌های میانمار، مسائل مربوط به مسلمان‌های اروپا - یکی از مسائل قابل بحث ما در محیط‌های فعال دانشجویی مسلمان‌های اروپا اینست که خب داستانی است - مسئله حوادثی که در بعضی از کشورها [پیش آمده]؛ مثلاً حوادث پاریس قابل بررسی است، قابل مطالعه است، قابل فعال شدن است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۸/۰۳/۰۱).

۳-۴-۳. مقاومت سیاسی؛ مبارزه با استکبار، استعمار و نابرابری‌های

جهانی

آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات خود در سالگرد رحلت امام خمینی (ره) تأکید دارند: «امروز جبهه مقاومت در منسجم‌ترین وضعیت در چهل سال گذشته است؛ در منطقه و در مراکز حتمی فراتر از منطقه؛ این یک واقعیت است. نقطه مقابل، قدرت استکباری است؛ قدرت استکباری آمریکا، قدرت فتنه‌انگیزی و خبانت رژیم صهیونیستی، از چهل سال پیش به این طرف به مراتب تنزل کرده‌اند و پایین رفته‌اند؛ ما این را در محاسبات خودمان باید لحاظ کنیم. اینکه در وضع سیاسی آمریکا یا در وضع اجتماعی و اقتصادی آمریکا چه اتفاقاتی افتاده و دارد می‌افتد، باید در محاسبات ما وارد بشود» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۸/۰۳/۱۴). این بیان نشان‌دهنده ضرورت

مبارزه سیاسی و استفاده از استراتژی‌های مقاومت در برابر ظلم و نابرابری‌های جهانی است.

۳-۴-۴. فرهنگی؛ مقابله با فرهنگ‌های بیگانه و تلاش برای حفظ هویت

ملی و ارزش‌های انسانی

آیت‌الله خامنه‌ای در بیانی چنین فرموده‌اند: «مقاومت وقتی گفته می‌شود، فوراً ذهن می‌رود به مقاومت نظامی و امنیتی و امثال این‌ها. خب بله آن هم قطعاً مقاومت است، اما بالاتر از آن، مقاومت فرهنگی است. حصار فرهنگی، خاک‌ریز فرهنگی در کشور اگر سست باشد، همه چیز از دست خواهد رفت ... آماج این حرکت هم درست همان چیزی است که مایه و هسته اصلی ایجاد نظام اسلامی شد؛ یعنی ایمان دینی، آماج این است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۵/۰۵/۳۱).

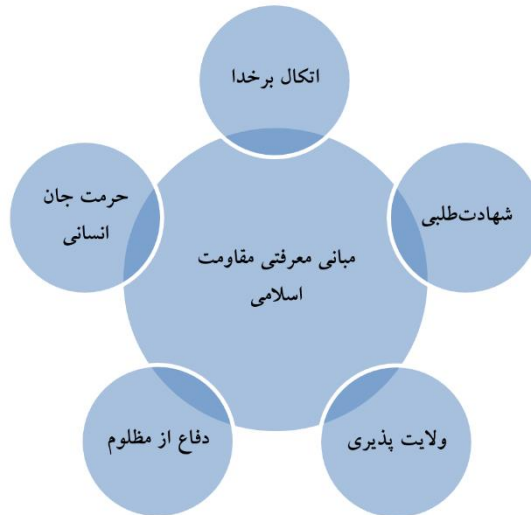
همچنین ایشان در مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح فرمودند: «امروز جنگ‌های دنیا جنگ‌های ترکیبی است. می‌دانید؛ جنگ سخت و جنگ نرم و جنگ فکری و جنگ فرهنگی و جنگ با سلاح‌های گوناگون و جنگ شناختی و امثال این‌ها با همدیگر مایه تهاجم به یک ملت یا یک کشور است. بازی‌های جنگ بایستی بتواند همه این لایه‌ها را با شیوه‌های نو، با شیوه‌های روزآمد، ان‌شاءالله تأمین کند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۴۰۱/۰۷/۱۱).

۳-۴-۵. مقاومت اقتصادی؛ توانمندسازی، ایجاد اقتصاد پایدار و مقاوم و

کاهش وابستگی به قدرت‌های استعماری

آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار با تولیدکنندگان و کارآفرینان تصریح کردند: «اقتصاد مقاومتی باید در دستور کار قرار گیرد تا بتوانیم در برابر تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی ایستادگی کنیم» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۷/۰۴/۲۸). این بیان نشان‌دهنده اهمیت استقلال اقتصادی و توانمندسازی در راستای تقویت مقاومت اسلامی است.

۳-۵. مبانی معرفتی مقاومت اسلامی

شکل ۱: مبانی معرفتی مقاومت اسلامی

۳-۵-۱. توکل و اتکال و اعتماد بر قدرت الهی

توکل به خداوند به‌عنوان یک اصل اساسی در دین اسلام، نه‌تنها یک عمل اخلاقی، بلکه یک مبنای معرفتی و اعتقادی در مقاومت اسلامی است. این مفهوم به‌ویژه در مواجهه با چالش‌ها و بحران‌ها اهمیت پیدا می‌کند و به مسلمانان کمک می‌کند تا با آرامش و اعتماد به‌نفس در برابر سختی‌ها ایستادگی کنند.

در دین اسلام، توکل به خداوند یکی از مفاهیم مهم دینی و اخلاقی است. علامه طباطبایی در تعریف توکل چنین می‌نویسد: «سپردن امور به همراه انقطاع و بریدن از اسباب و علل ظاهری و اعتماد به خداوند به‌عنوان سبب حقیقی و مرجع همه اسباب.» بنابراین در توکل، اگرچه ما به‌عنوان بندگان خداوند، مسئولیت‌ها و چالش‌های زندگی را بر عهده داریم؛ اما در عین حال باید به آنچه خداوند برایمان تدبیر کرده است، اعتماد کنیم. توکل به خدا نشان از ایمان و اعتقاد به قدرت و حکمت خداوند است و به ما کمک می‌کند تا در مواجهه با مشکلات و نگرانی‌ها با آرامش و اطمینان عمل کنیم.

قرآن کریم به‌طور مکرر بر اهمیت توکل تأکید کرده است. در آیه‌ای از قرآن آمده است: «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ» (طلاق: ۳). این آیه به‌وضوح بیان می‌کند که هرکس به خداوند توکل کند، او را کفایت خواهد کرد. این مفهوم در مقاومت اسلامی اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا نشان‌دهنده اعتماد به خداوند در برابر دشمنان و چالش‌ها است.

توکل به خداوند یکی از رموز موفقیت در مقاومت اسلامی است. آیت‌الله خامنه‌ای در این زمینه تأکید می‌کنند که «اگر به خدا توکل داشته باشیم و به خودمان اعتماد کنیم، روحیه‌هایمان قوی خواهد بود؛ هم در زمینه علمی، هم در زمینه مدیریتی، هم در زمینه اداری» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۵/۰۸/۱۲). این بیان نشان‌دهنده این است که توکل نه تنها بر روحیه شخصی تأثیر می‌گذارد، بلکه می‌تواند به تقویت روحیه جمعی و اجتماعی نیز منجر شود.

توکل به خداوند به ما این امکان را می‌دهد که در مواجهه با مشکلات و چالش‌ها، با آرامش و اطمینان عمل کنیم. در شرایطی که دشمنان با تمام قوا به ما فشار می‌آورند، ایمان به قدرت و حکمت خداوند می‌تواند باعث تقویت روحیه و پایداری ما شود. این نکته در سخنان آیت‌الله خامنه‌ای به‌وضوح مشهود است که بر اهمیت حفظ روحیه انقلابی تأکید دارند و آن را به‌عنوان یک اصل اساسی در مواجهه با چالش‌ها معرفی می‌کنند.

«ملت‌هایی که فکری دارند، هویتی دارند، انگیزه‌ای دارند، متکی به خدا هستند، متوکل علی‌الله هستند، می‌ایستند و خدای متعال به آن‌ها کمک خواهد کرد. وَكُو قَاتَلَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا الْأَدْبَارُ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا؛ سُنَّةُ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَّتْ مِنْ قَبْلُ وَكُنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا؛ این سنت الهی است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۷/۰۹/۰۴).

همچنین ایشان در بیانی دیگر با بیان این آیه که «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ» بر لزوم قدردانی از این معیت الهی تأکید دارند و بیان می‌کنند: «این معیت را باید قدر دانست. اگر من و شما بتوانیم این معیت الهی را حفظ کنیم، بدانید آمریکا که هیچ، اگر ده برابر قدرت آمریکا هم کسانی در دنیا نیرو داشته باشند، این

نیرویی که خدا با او است، بر آن‌ها غلبه خواهد کرد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۵/۰۹/۰۳).

آیت‌الله خامنه‌ای، توکل به خدا و اعتماد به او را یکی از عناصر کلیدی مکتب امام خمینی (ره) دانسته و چنین می‌فرماید: «یکی از اصول امام آتکال به کمک الهی، اعتماد به صدق وعده الهی و نقطه مقابل، بی‌اعتمادی به قدرت‌های مستکبر و زورگوی جهانی است؛ این یکی از اجزای مکتب امام است. آتکال به قدرت الهی؛ خدای متعال وعده داده است به مؤمنین و کسانی که این وعده را باور ندارند در کلام خود خداوند لعن شده‌اند: «وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ»، «وَوَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ»، آن کسانی که «الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَآعَدَ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا»، اعتقاد به وعده الهی، به صدق وعده الهی - که فرموده است «إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ» - یکی از ارکان تفکر امام بزرگوار ما است؛ باید به این وعده اعتماد و آتکال کرد. نقطه مقابل، به دل خوش‌گنک‌های دشمنان، مستکبران، قدرت‌های جهانی، مطلقاً نباید اعتماد کرد؛ این هم در عمل امام، در رفتار امام، در بیانات امام به‌طور کامل مشهود است. این آتکال به قدرت پروردگار و اعتماد به او، موجب می‌شد که امام بزرگوار در مواضع انقلابی خود صریح باشد. امام با صراحت صحبت می‌کرد؛ آنچه را مورد اعتقاد او بود صریح بیان می‌کرد، چون آتکا به خدا داشت، نه اینکه نمی‌دانست قدرت‌ها بدشان می‌آید، نه اینکه نمی‌دانست آن‌ها عصبانی می‌شوند، می‌دانست؛ اما به قدرت الهی، به کمک الهی، به نصرت الهی باور داشت» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۴/۰۳/۱۴).

۳-۵-۲. ولایت‌پذیری

ولایت‌پذیری و اطاعت از ولی فقیه یکی از اصول کلیدی و بنیادین در مقاومت اسلامی است. این اصل، نه تنها به‌عنوان یک رکن اساسی در نظام جمهوری اسلامی بلکه به‌عنوان یک مبنای اعتقادی و معرفتی در حرکت‌های مقاومتی مسلمانان شناخته می‌شود. توکل به خدا و اعتماد به آیت‌الله خامنه‌ای، به‌ویژه در شرایط بحرانی، زمینه‌ساز ایجاد وحدت و همبستگی در میان ملت‌ها است.

اساسی‌ترین مسئله دین، مسئله ولایت است؛ زیرا ولایت نشانه و سایه توحید است. قرآن کریم به‌طور مکرر بر اهمیت تبعیت از رهبری و ولی امر جامعه اسلامی

تأکید کرده است. برای مثال، در آیه‌ای ۵۹ سوره مبارکه نساء چنین می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا؛ ای اهل ایمان؛ از خدا اطاعت کنید و [نیز] از پیامبر و صاحبان امر خودتان [که امامان از اهل بیت‌اند و چون پیامبر دارای مقام عصمت می‌باشند] اطاعت کنید؛ و اگر درباره چیزی [از احکام و امور مادی و معنوی و حکومت و جانشینی پس از پیامبر] نزاع داشتید، آن را [برای فیصله یافتنش] اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، به خدا و پیامبر ارجاع دهید؛ این [ارجاع دادن] برای شما بهتر و از نظر عاقبت نیکوتر است.»

در تاریخ اسلام، پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) همواره به اهمیت اطاعت از ولی فقیه و رهبری الهی تأکید کرده‌اند. در حدیث معروفی از امام باقر (ع) نقل شده است که ایشان فرمود: «بِنَبِيِّ الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ: عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَالصَّوْمِ وَالْوَلَايَةِ؛ اسلام بر پنج چیز استوار و بنا شده است: نماز، زکات، حج، روزه و ولایت» (کلینی، ۱۴۰۷، ۲: ۱۸).

در حقیقت، این نصوص دینی؛ اولاً در مقام بیان آن هستند که ولایت و حکومت انبیا و امامان (ع) در طول ولایت و حاکمیت الهی است. «اساسی‌ترین مسئله دین، مسئله ولایت است؛ چون ولایت، نشانه و سایه توحید است. ولایت، یعنی حکومت؛ چیزی است که در جامعه اسلامی متعلق به خداست و از خدای متعال به پیامبر و از او به ولی مؤمنین می‌رسد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۰/۰۱/۰۱). ثانیاً اینکه رهبری و هدایت الهی باید در تمامی امور زندگی مسلمانان حاکم باشد. آیت‌الله خامنه‌ای نیز در این زمینه اشاره می‌کنند که «ولایت فقیه برای حفظ هویت و اصول اسلامی ضروری است و ملت‌های مسلمان باید به آن پایبند باشند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۷/۰۹/۰۴).

از همین رو، در نظام جمهوری اسلامی ایران، ولی فقیه به‌عنوان نماینده معصومان، مسئولیت هدایت و رهبری جامعه را بر عهده دارد. آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات خود به این موضوع اشاره دارند که «هر کس به ولی فقیه اعتماد کند، در واقع به خداوند توکل کرده است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۵/۰۹/۰۳). این بیان نشان‌دهنده این است

که اطاعت از ولی فقیه به عنوان یک اصل محوری در دین اسلام، نه تنها به تقویت روحیه فردی و اجتماعی می انجامد بلکه باعث می شود که مسلمانان در برابر دشمنان، چالش ها و مشکلات با روحیه ای قوی تر و استوارتر ایستادگی کنند. این اطاعت نه تنها موجب تقویت وحدت و همبستگی در جامعه می شود بلکه به عنوان یک نیروی محرکه در حرکت های مقاومت اسلامی عمل می کند. «یک روز امام فرمود: امروز اسلام محتاج کمک شما جوان ها است. بعد از ظهرش بنده به خیابان آمدم و کاری داشتم. دیدم مثل روزهای اول انقلاب شده و مردم به طرف پاوه در حرکت اند. این ماجرا و این صحنه، بارها تا آخر جنگ تکرار شد. هر وقت که اسم اسلام و فرمان امام به گوش مردم می رسید - فرمان امام، فرمان اسلام بود و مردم برای امام به خاطر اسلام اهمیت قائل بودند - ناگهان می دیدید این ملت، به جوش و خروش درمی آید. جوانان شهر را، ده را، دانشگاه را، بازار را، کار و کسب را، میدان فوتبال را، همه را می کنند و می روند. برای چه؟ برای این که جانشان را در معرض خطر مرگ بگذارند؛ این شوخی نیست؛ دشمن که کور نبود. دشمن این ها را دید، دشمن این ها را تحلیل کرد و فهمید این ملت عقبه ای دارد. فهمید تا آن عقبه هست، این ملت را با محاصره اقتصادی و با محاصره نظامی و یا چه و چه، نمی شود به زانو درآورد. پس آن عقبه را باید بمباران کرد؛ فرهنگ او را، اخلاق او را، ایمان او را، ایثار او را، اعتقاد به دین او را، اعتقاد به رهبری او را، اعتقاد به قرآن و جهاد و شهادت او را؛ فهمید این ها را باید از بین برد و شروع کرد» (خامنه ای، بیانات: ۱۳۷۱/۰۵/۲۱).

۳-۵-۳ از خودگذشتگی و شهادت طلبی

فرهنگ ایثار و شهادت طلبی در تاریخ معاصر ایران، به ویژه با آغاز نهضت امام خمینی (ره) و در طول هشت سال دفاع مقدس، به طور قابل توجهی شکل گرفت. این فرهنگ نه تنها در سطح ملی بلکه فراتر از آن، به عنوان یک الگو در سطح منطقه ای و جهانی برای جامعه اسلامی عمل کرد و زمینه ساز بیداری اسلامی در کشورهای مختلف شد. این الهام بخشی از آیات قرآن کریم نشئت می گیرد؛ «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْزُقُونَ؛ و هرگز گمان مبر آنان که در راه خدا کشته شدند مرده اند، بلکه زنده اند و نزد پروردگارشان روزی داده می شوند» (آل عمران: ۱۶۹). این آیه بیانگر آن است که شهدا در نزد خداوند زنده اند و از

نعمت‌های الهی بهره‌مند هستند و یا آن که فرمود: «إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ؛ خدا از مؤمنان جان‌ها و مال‌هایشان را خریده به این (بها) که بهشت از آن‌ها باشد (در عوض) در راه خدا کارزار کنند، بکشند و کشته شوند» (توبه: ۱۱۱). این آیه نشان می‌دهد که خداوند جان مؤمنان را با بزرگ‌ترین هدیه‌ای که می‌تواند به یک انسان داده شود، یعنی بهشت، عوض می‌کند. این معامله، به‌ویژه در زمینه‌ای که «يُقَاتِلُونَ» در جنگ و جهاد علیه دشمنان حق صورت می‌گیرد، حائز اهمیت است. همچنین، این وعده در تمامی کتب آسمانی از جمله تورات و انجیل نیز آمده است.

«درباره شهیدان، سخنان پرمغز و گهربار زیادی از ائمه هدی (ع)، بعد هم از بزرگان، بزرگان انقلاب، امام بزرگوار و دیگران گفته شده ... [اما] در رأس همه، فرمایش قرآن کریم و پروردگار متعال درباره شهدا است که قابل مقایسه با هیچ بیان دیگری نیست. اینکه می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ»، «إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى» [یعنی] خدا معامله می‌کند ... بنده کجا، خدا کجا؛ آن وقت، خدا معامله می‌کند؛ جان ما را با بزرگ‌ترین هدیه‌ای که می‌تواند به یک انسان داده بشود، یعنی بهشت - بهشت رضای الهی - عوض می‌کند. بعد هم این جور تصریح می‌کند که «يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»، بروند در راه خدا مبارزه کنند، بجنگند، «فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ». مخصوص دوران اسلام هم نیست: وَعَدَاً عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ؛ در تورات هم همین جور است، در انجیل هم همین جور است. این آیه و کآین من نَبِيِّ قَاتِلٍ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ [نشان می‌دهد که] این قضیه مال همه انبیا است. یا آن آیه شریفه «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَالًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ»؛ این‌ها بیانات درباره شهدا است و درباره فضیلت شهادت، بیانی بالاتر از این‌ها وجود ندارد؛ انسان چه بگوید؟» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۴۰۲/۱۱/۰۳).

این فرهنگ ایثار و مقاومت به‌ویژه در کشورهای اسلامی فلسطین، لبنان و عراق و در گروه‌های مقاومت مانند حزب‌الله لبنان، انصارالله یمن، حماس، حشدالشعبی تأثیرات عمیقی گذاشته است. در این کشورها ایثارگران و شهیدان به‌عنوان نمادهای

مقاومت شناخته می‌شوند و نه تنها در مبارزه علیه ظلم و ستم بلکه در ترویج فرهنگ اسلامی و ارزش‌های انسانی نیز نقش دارند. حسن نصرالله، دبیرکل حزب‌الله لبنان، در این زمینه تأکید می‌کند که «این فرهنگ، الهام‌بخش نسل‌های جوان برای ایستادگی در برابر ظلم و استکبار است و آنان را به جهاد و مقاومت تشویق می‌کند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۷/۰۶/۲۱). «فرهنگ شهادت یعنی فرهنگ تلاش با سرمایه‌گذاری از خود برای اهداف بلندمدت مشترک میان همه مردم؛ که ... [نه تنها] مختص ملت ایران هم نیست، بلکه برای دنیای اسلام و بلکه [بالتر] برای جهان بشریت است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۳/۱۱/۲۷).

بر این اساس، همه مسلمانان باید به یاد داشته باشند که ایستادگی در برابر ظلم و دفاع از حق و حقیقت، نه تنها وظیفه‌ای دینی، بلکه یک امر انسانی و اخلاقی نیز به شمار می‌آید. فرهنگ شهادت باید به‌عنوان یک الگو برای جوانان و نسل‌های آینده نهادینه شود تا آنان را به سمت کمال و پیشرفت و مقاومت هدایت کند.

«اگر این شهادت‌ها نبود، اگر این فداکاری‌ها نبود، این نظام باقی نمی‌ماند؛ این نهال، مورد تهاجم طوفان‌های سخت بود. علّت اینکه این نظام باقی ماند و این نهال از بین نرفت و بحمدالله به این درخت تناور تبدیل شد، فداکاری‌ها و ایثارگری‌ها و شهادت‌طلبی‌ها و وارد میدان شدن‌ها بود؛ این را باید نگه داشت» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۵/۰۹/۱۵).

۳-۵-۴. حرمت جان انسان‌ها

یکی از پایه‌های اساسی معرفتی مقاومت اسلامی، حرمت و محترم‌شمردگی جان انسان‌ها است. این اصل نه تنها به حفظ زندگی مسلمانان اختصاص داده نشده، بلکه برای تمام موجودات ذی‌روح گسترش یافته و در قالب قوانین و اصول اسلامی که بر فطرت الهی بنا شده‌اند، مطرح است؛ بنابراین، هرگونه عملی که منجر به خونریزی یا آزاردهی به انسان شود، از دیدگاه اسلام، غیرمجاز و ممنوع است، مگر در صورتی که به‌عنوان دفاع از حق یا مقابله با ظلم ضروری باشد.

اسلام، جان انسان را به‌عنوان یکی از مقدس‌ترین حقوق محسوب می‌کند و هر نوع تجاوز علیه آن اخلاقاً و قانوناً ممنوع است. این اصل در آیات قرآنی مانند آیه معروف سوره مائده بیان شده است: «مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ

فَكَانَمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَانَتْ أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا؛ هر کس انسانی را جز برای حق، [قصاص] یا بدون آنکه فساد در زمین کرده باشد، بکشد، چنان است که همه انسان‌ها را کشته و هر کس انسانی را از مرگ برهاند و زنده بدارد، گویی همه انسان‌ها را زنده داشته است» (مائده: ۳۲). این آیه نشان می‌دهد که قتل یک تن انسان، اگر بدون دلیل مشروع (مانند قصاص یا جلوگیری از فساد) انجام شود، معادل قتل تمام انسان‌ها است. به عبارت دیگر، ارزش زندگی یک فرد به اندازه زندگی تمام انسان‌ها است. این اصل به عنوان یکی از اصول اساسی حقوق بشر در اسلام قرار دارد و نشان‌دهنده احترام عمیق اسلام به حیات انسانی است.

هدف از این آیه، ترساندن انسان‌ها از ارتکاب قتل و تأکید بر اهمیت حفظ جان انسان است. این قاعده به منظور جلوگیری از فساد در زمین وضع شده است؛ زیرا فساد شامل هرگونه عملی است که نظام اجتماعی و امنیت جمعی را تحت تهدید قرار می‌دهد (سیوطی، ۱۴۰۴: ۱۵۶).

دین اسلام، قتل را حتی در مواردی که به ظاهر مشروط به منافع شخصی یا جمعی به نظر می‌رسد، غیرمجاز می‌داند. این اصل در برابر رویکرد استعماری و استکباری که جان انسان‌ها را بی‌ارزش می‌داند، به وضوح تفاوت می‌کند. در سخنان آیت‌الله خامنه‌ای، به طور واضح تأکید شده است که «استکبار جهانی جان انسان‌ها را بی‌ارزش می‌شناسد، به ویژه اگر آن انسان‌ها در برابر آن‌ها مستقل یا مقاوم باشند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۲/۰۸/۲۹). نمونه‌های عینی این بی‌احترامی به جان انسان‌ها در تاریخ مدرن مشاهده می‌شود؛ مانند بمب‌های اتمی در شهرهای ژاپن «هیروشیما» و «ناکازاکی» که منجر به کشته شدن صدها هزار نفر و اثرات طولانی مدت بر جان‌ها و محیط‌زیست شد. این عمل، هیچ‌گونه استدلال منطقی و اخلاقی نداشت و تنها به عنوان نشانه‌ای از تسلط و قدرت آمریکا انجام شد (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۲/۰۸/۲۹).

آیت‌الله خامنه‌ای در ادامه به رفتارهای غیرانسانی نظام‌های سلطه‌گر اشاره می‌کند و می‌فرماید: «غارت منابع حیاتی ملل، ربودن و اسیر کردن مردم بومی و نقض حقوق بشر در کشورهای مختلف، همگی نمونه‌هایی از رفتارهای غیرانسانی

نظام‌های سلطه‌گر است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۲/۰۸/۲۹). این رفتارها نه تنها تاریخ بشریت را تحت‌الشعاع قرار داده بلکه بر روح و روان جوامع تأثیر منفی گذاشته است. مقاومت اسلامی به‌عنوان یک نظام مبتنی بر اصول اسلامی، بر حفظ احترام به جان انسان‌ها تأکید می‌کند. این اصل، در برابر سیاست‌های استکباری که جان انسان‌ها را بی‌ارزش می‌داند، به‌عنوان یک خط متمایز قرار دارد. آیت‌الله خامنه‌ای در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی تأکید کرده است که «ایران مقتدر، امروز هم مانند آغاز انقلاب با چالش‌های مستکبران روبه‌رو است؛ اما با تفاوتی کاملاً معنی‌دار. اگر آن روز چالش با آمریکا بر سر کوتاه کردن دست عمال بیگانه یا تعطیلی سفارت رژیم صهیونیستی در تهران یا رسوا کردن لانه جاسوسی بود، امروز چالش بر سر حضور ایران مقتدر در مرزهای رژیم صهیونیستی و برچیدن بساط نفوذ نامشروع آمریکا از منطقه‌ی غرب آسیا و حمایت جمهوری اسلامی از مبارزات مجاهدان فلسطینی در قلب سرزمین‌های اشغالی و دفاع از پرچم برافراشته حزب‌الله و مقاومت در سراسر این منطقه است.»

بنابراین، احترام به جان انسان‌ها نه تنها به‌عنوان یک مسئله دینی و معرفتی مطرح است، بلکه به‌عنوان یک اصل اخلاقی و انسانی نیز در برابر تجاوزات استکبار جهانی دفاع می‌کند. این آموزه‌ها به ما یادآوری می‌کند که احترام به جان انسان‌ها، فارغ از دین و مذهب، یکی از بنیادی‌ترین اصول انسانی است که باید در تمامی جوامع مورد توجه قرار گیرد.

۳-۵-۵. حمایت از مظلومان و مستضعفان جهان

حمایت از ستمدیدگان و مستضعفان یکی از اصول بنیادین معرفتی مقاومت اسلامی است. این اصل نه تنها به نجات مسلمانان اختصاص دارد؛ بلکه شامل تمامی انسان‌ها می‌شود و در هر جغرافیا، نژاد و رنگ پوست، یکسان و بدون تبعیض مطرح می‌شود. مستضعفان به‌عنوان گروهی آسیب‌پذیر در مقابل ظلم و ستم، نیازمند حمایت و دفاع هستند و این وظیفه‌ای است که بر دوش همه مسلمانان و مؤمنان قرار دارد.

در قرآن کریم، خداوند به‌صراحت از مستضعفان یاد کرده و بر ضرورت حمایت از آن‌ها تأکید می‌کند؛ «وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا

مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَ اجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا* الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا*؛ و چه شده برای شما (که) کارزار نمی‌کنید در راه الله و مستضعفان از مردان و زنان و کودکان، کسانی که می‌گویند: «پروردگارا، خارج کن ما را از این قریه (که) ظالم هستند اهل آن و قرار بده برای ما از نزد خودت سرپرستی و قرار بده برای ما از نزد خودت یاری‌کننده‌ای* کسانی که ایمان آورده‌اند کارزار می‌کنند در راه الله و کسانی که کفر ورزیده‌اند کارزار می‌کنند در راه طاغوت، پس کارزار کنید دوستان شیطان را، به یقین نقشه شیطان باشد ضعیف» (نساء: ۷۶-۷۵).

کلمه «مستضعفان» نشان‌دهنده نیازمند حمایت بودن آنان است. این مفهوم به‌طور خاص، در آیات قرآن مطرح می‌شود که به مسلمانان دستور می‌دهد تا در برابر ظلم و ستم ایستادگی کنند و از حق و حقوق مستضعفان دفاع نمایند.

«سیاست «نه شرقی و نه غربی»، حمایت از مستضعفان و مظلومان، دفاع از وحدت و حرکت امت بزرگ اسلامی و فائق آمدن بر عوامل اختلاف و دوگانگی مسلمین در سطح جهان و مجاهدت برای ایجاد مدینه فاضله اسلامی و تکیه بر جانب‌داری از قشرهای محروم و کوخ‌نشین و به کار گرفتن همه عوامل و امکانات برای بازسازی کشور در سطح داخلی کشور، خطوط اصلی برنامه‌های ما است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۶۸/۰۴/۱۴).

این حمایت از مستضعفان در برابر ظلم و فساد نه تنها یک وظیفه انسانی بلکه یک تکلیف دینی است «در نظام اسلامی، رفع فقر و محرومیت، در شمار هدف‌های طراز اول است و پایبندی به اصول انقلاب، بدون مجاهدت در راه نجات مستضعفان و محرومان، سخنی بی‌معنی و ادعایی پوچ است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۶۹/۰۳/۱۰). «این انقلاب، چون با نام خداست، همیشه با شیطان‌ها مواجه است. چون معتقد به طرفداری از مستضعفان و مظلومان است، همیشه با قلدران و زورگویان و مستکبران، دست‌به‌گریبان است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۶۹/۰۴/۰۶).

این بیانات به‌وضوح نشان‌دهنده عزم راسخ نظام اسلامی در راستای حمایت از مستضعفان و دفاع از حقوق آنان است.

بنابراین حمایت از مستضعفان تنها یک وظیفه انسانی نیست بلکه یکی از اصول اساسی و ضروری در سیاست داخلی و خارجی نظام اسلامی در راستای تحقق عدالت اجتماعی و انسانی محسوب می‌شود؛ به عبارت دیگر، اسلام به‌عنوان یک دین جامع و کامل، خود را ملزم به دفاع از مظلومان و ستمدیدگان می‌داند و بر این باور است که هر مسلمان، باید در حد توان خود، در این مسیر گام بردارد. «و لقد كتبنا فی الزبور من بعد الذکر ان الارض یرثها عبادی الصالحون». در یک آیه دیگر «ان الارض لله یرثها من یشاء من عباده». در یک آیه دیگر «یظهره علی الدین کله ولو کره المشرکون»؛ یعنی این پرچم توحید و اسلام و ایمان، این پرچم ایستادگی در مقابل ظلم و جور از هر کس و هر جای عالم، این پرچم استقلال ملت‌ها در مقابل قدرت‌های زورگوی عالم، باید در سرتاسر جهان و به‌عنوان مرکز امید همه مستضعفان عالم، به اهتزاز در بیاید (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۶۹/۰۶/۲۶). این آیات و بیانات به‌وضوح نشان می‌دهد که هدف نهایی حمایت از مستضعفان، ایجاد یک جامعه عادلانه و انسانی است که در آن همه افراد بتوانند از حقوق خود برخوردار شوند.

جدول ۱: شناخت و تحلیل مفهوم، ابعاد و مبانی معرفتی مقاومت اسلامی در

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای

مقوله	مضمون	کد (جمله)	تحلیل مضمون
مقاومت	ضرورت ایستادگی	«مقاومت اسلامی به‌عنوان یک پاسخ به چالش‌های موجود در جوامع اسلامی است و به‌عنوان یک استراتژی مدرن و مؤثر در مقابله با سلطه و نابرابری‌ها عمل می‌کند.»	تأکید بر ضرورت ایستادگی و مبارزه با ظلم و استکبار به‌عنوان یک استراتژی کلیدی برای مسلمانان.
مقاومت اسلامی	مفهوم مقاومت اسلامی	«مقاومت اسلامی به معنای ایستادگی در برابر ظلم و ستم با استفاده از اصول اسلامی است و شامل هر نوع مقاومتی است که بر اساس آموزه‌های اسلامی در مقابله با تهاجم دشمنان اسلام شکل می‌گیرد.»	تعریف مقاومت اسلامی به‌عنوان یک مفهوم جامع که در برابر ظلم و ستم قرار دارد و بر اساس اصول اسلامی بنا شده است.

مقوله	مضمون	کد (جمله)	تحلیل مضمون
	جبهه مقاومت	«جبهه مقاومت به‌عنوان یک گفتمان در ادبیات سیاسی و اجتماعی به‌ویژه در ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی شکل گرفته است.»	توضیح درباره جبهه مقاومت و معنای آن در بستر انقلاب اسلامی و تأثیر آن بر تحولات سیاسی و اجتماعی.
	ابعاد مختلف مقاومت	«مقاومت اسلامی یک مفهوم چندوجهی و پیچیده است که به‌عنوان یک گفتمان اجتماعی، تصمیم سیاسی، هویت ملی یا یک امر مادی شناخته نمی‌شود بلکه یک معنای جامع و کلی در تمامی این ابعاد را در برمی‌گیرد.»	تأکید بر چندبعدی بودن مفهوم مقاومت اسلامی و اینکه این مفهوم فقط به یک بُعد خاص محدود نمی‌شود.
اهداف مقاومت	حفظ هویت اسلامی	«اهداف مقاومت اسلامی شامل حفظ هویت اسلامی، تحقق عدالت اجتماعی، مبارزه با استکبار و استعمار و ایجاد جامعه‌ای بر پایه اصول اسلامی است.»	تأکید بر اینکه اهداف مقاومت اسلامی فراتر از مبارزات نظامی بوده و شامل ارتقای هویت اسلامی و تحقق عدالت اجتماعی است.
	مقابله با استکبار و استعمار	«مقاومت اسلامی به‌عنوان یک پاسخ به چالش‌های موجود در جوامع اسلامی است و به‌عنوان یک استراتژی مدرن و مؤثر در مقابله با سلطه و نابرابری‌ها عمل می‌کند.»	اشاره به اینکه مقاومت اسلامی در مقابل استکبار جهانی و نابرابری‌های اجتماعی و سیاسی قیام می‌کند.
توکل به خدا	اهمیت اعتماد به قدرت الهی	«اگر به خدا توکل داشته باشیم و به خودمان اعتماد کنیم، روحیه‌هایمان قوی خواهد بود؛ هم در زمینه علمی، هم در زمینه مدیریتی، هم در زمینه اداری.»	توکل به خدا به‌عنوان یک اصل اساسی در مقاومت اسلامی، به مسلمانان کمک می‌کند تا در برابر چالش‌ها با روحیه‌ای قوی و آرامش عمل کنند.
	کمک الهی در ایستادگی	«ملت‌هایی که فکری دارند، هویتی دارند، انگیزه‌ای دارند، متکی به خدا هستند، می‌ایستند و خدای متعال به آن‌ها کمک خواهد کرد.»	این جمله نشان‌دهنده تأکید بر نقش خداوند در حمایت از ملل مقاوم و تأکید بر

مقاله	مضمون	کد (جمله)	تحلیل مضمون
			خودباوری و اعتماد به نفس است.
	اعتماد به وعده الهی	«اعتقاد به وعده الهی، به صدق وعده الهی که فرموده است «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ» یکی از ارکان تفکر امام بزرگوار ما است.»	اشاره به اینکه ایمان به وعده‌های الهی یکی از ارکان بنیادین تفکر اسلامی و اصل مقاومت است.
	اطاعت از ولی فقیه	«هر کس به ولی فقیه اعتماد کند، در واقع به خداوند توکل کرده است.»	اطاعت از رهبری به عنوان یک اصل بنیادین در نظام جمهوری اسلامی و تأکید بر نقش رهبری در ایجاد وحدت و همبستگی در جامعه اسلامی.
ولایت‌پذیری	نقش رهبری در وحدت و همبستگی	«ولایت فقیه برای حفظ هویت و اصول اسلامی ضروری است و ملت‌های مسلمان باید به آن پایبند باشند.»	اهمیت رهبری در ایجاد اتحاد میان مسلمانان و کمک به پیشبرد اهداف مقاومت اسلامی.
	قرین و سایه توحید	«اساسی‌ترین مسئله دین، مسئله ولایت است؛ چون ولایت، نشانه و سایه توحید است.»	تأکید بر اهمیت ولایت به عنوان یک اصل کلیدی در دین اسلام و ریشه‌دار بودن آن در توحید.
	فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی	«اگر این شهادت‌ها نبود، اگر این فداکاری‌ها نبود، این نظام باقی نمی‌ماند؛ این نهال، مورد تهاجم طوفان‌های سخت بود.»	فرهنگ شهادت و ایثار به عنوان بستر تقویت روحیه مقاومت و پایداری در برابر ظلم و استکبار.
از خودگذشتگی	الهام‌بخشی فرهنگ شهادت	«این فرهنگ، الهام‌بخش نسل‌های جوان برای ایستادگی در برابر ظلم و استکبار است و آنان را به جهاد و مقاومت تشویق می‌کند.»	تأکید بر لزوم حفظ و ترویج فرهنگ شهادت به عنوان یک منبع الهام‌بخش برای جوانان مسلمان.
	اهمیت فداکاری در مقاومت	«فداکاری‌ها و ایثارگری‌ها و شهادت‌طلبی‌ها و وارد میدان شدن‌ها؛ این را باید نگه داشت.»	تأکید بر نقش فداکاری در حفظ نظام اسلامی و پیروزی در برابر دشمنان.

مقوله	مضمون	کد (جمله)	تحلیل مضمون
حرمت انسانی	احترام به جان انسان‌ها	«استکبار جهانی جان انسان‌ها را بی‌ارزش می‌شناسد، به‌ویژه اگر آن انسان‌ها در برابر آن‌ها مستقل یا مقاوم باشند.»	تأکید بر اهمیت حفظ حرمت و ارزش حیات انسانی در برابر ظلم و ستم.
	ارزش حیات انسانی	«هر کس انسانی را جز برای حق بکشد، چنان است که همه انسان‌ها را کشته.»	تأکید بر قداست جان انسان و ممنوعیت هرگونه تجاوز به آن.
	حقوق بشر در اسلام	«اسلام به‌عنوان یک دین جامع، خود را ملزم به دفاع از مظلومان و ستمدیدگان می‌داند.»	حقوق بشر از منظر اسلامی بر اساس احترام به جان و حقوق همه انسان‌ها تعریف می‌شود.
حمایت از مظلومان	دفاع از ستمدیدگان و مستضعفان	«سیاست «نه شرقی و نه غربی»، حمایت از مستضعفان و مظلومان، دفاع از وحدت و حرکت امت بزرگ اسلامی و فائق آمدن بر عوامل اختلاف و دوگانگی مسلمین در سطح جهان.»	تأکید بر ضرورت حمایت از مستضعفان به‌عنوان یک وظیفه دینی و اخلاقی در راستای تحقق عدالت اجتماعی.
	وظیفه دینی در حمایت از مظلومان	«رفع فقر و محرومیت، در شمار هدف‌های طراز اول است و پایبندی به اصول انقلاب، بدون مجاهدت در راه نجات مستضعفان و محرومان، سخنی بی‌معنی است.»	تأکید بر لزوم تلاش برای حمایت از مستضعفان به‌عنوان یک واجب دینی و اجتماعی.
	تأکید بر وظیفه حمایت از مستضعفان	«این انقلاب، چون با نام خداست، همیشه با شیطان‌ها مواجه است. چون معتقد به طرفداری از مستضعفان و مظلومان است، همیشه با قلدران و زورگویان دست‌به‌گریبان است.»	بیان اینکه انقلاب اسلامی به خاطر اصولش همواره با ظلم و استکبار در تضاد است و این تضاد بر سر حمایت از مستضعفان و ستمدیدگان است.

۴. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به تحلیل محتوای کیفی بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در مبانی معرفتی مقاومت اسلامی پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که مقاومت اسلامی نه تنها یک واکنش به سلطه‌طلبی‌های خارجی است، بلکه ریشه در تعالیم عمیق اسلامی و اصول اخلاقی دارد که در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای به وضوح قابل مشاهده است.

مبانی معرفتی مقاومت اسلامی شامل توکل به قدرت الهی، ولایت‌پذیری، از خودگذشتگی، حرمت انسانی و حمایت از مظلومان است. این اصول نه تنها به عنوان مبنای اعتقادی در حرکتهای مقاومت مطرح‌اند، بلکه به تقویت روحیه فردی و اجتماعی در برابر چالش‌ها و تهدیدات داخلی و خارجی کمک می‌کنند. آیت‌الله خامنه‌ای بر اهمیت این مبانی تأکید دارند و آن‌ها را به عنوان ارکان اصلی مکتب مقاومت اسلامی معرفی می‌کنند که می‌توانند زمینه‌ساز پایداری، پیشرفت و اتحاد در جوامع اسلامی شوند.

این تحقیق همچنین نشان می‌دهد که غفلت از این مبانی می‌تواند عواقب ناگوار و تهدیداتی جدی برای جوامع اسلامی به دنبال داشته باشد. به ویژه در شرایط کنونی که جهان اسلام با چالش‌های مختلفی روبرو است، شناخت و تبیین این مبانی می‌تواند راهگشای جدیدی برای ایجاد همبستگی و اتحاد میان مسلمانان باشد.

فهرست منابع

- ابن منظور، محمد. (۱۴۰۹)، لسان العرب، بیروت: دار صادر.
- احمد بن فارس (بی‌تا)، معجم مقاییس اللغة، بیروت: دارالجلیل.
- احمدی کچایی، مجید. (۱۴۰۳)، بررسی چرایی پیروزی انقلاب اسلامی بر اساس گفتمان مقاومت و چالش پیش‌رو، مشرق موعود، شماره ۷۱. ۱۱۷-۱۳۱.
- حاجی ده‌آبادی، احمد. (۱۳۸۸)، جبران خسارت بزه‌دیده به هزینه دولت و نهادهای عمومی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- حسینی، سیدعماد. (۱۳۸۷)، سیر تحول در رهبری و ایدئولوژی حزب‌الله، نشریه شهروند، شماره ۴۷.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸-۱۴۰۴). بیانات از سال‌های ۱۳۶۸ الی ۱۴۰۴.
- دانشفر، رشید؛ پورحسن، ناصر. (۱۴۰۰)، گفتمان مقاومت در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، پژوهش‌های انقلاب اسلامی، شماره ۴.
- دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۹۰)، لغت‌نامه، تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- رستمی، توحید؛ دلیری، فرهاد. (۱۴۰۳)، راهبردهای تثبیت و پایدارسازی نفوذ جمهوری اسلامی ایران در محور مقاومت (مطالعه موردی لبنان)، اولین کنفرانس بین‌المللی حقوق، علوم سیاسی، سیاست اسلامی و فقه اسلامی.
- رومی، فرشاد؛ کاظمی، احسان؛ مطهری، زینت. (۱۴۰۰)، محور مقاومت و راهبرد منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران؛ فرصت‌ها و چالش‌ها، راهبرد، شماره ۳۶. ۳۶-۵۱۲۱-۵۴۲.
- زند و کیلی، محمد؛ درخشه، جلال. (۱۴۰۳)، بازسازی اندیشه مقاومت اسلامی در آرای شهید سید محمدباقر صدر، دانش سیاسی، شماره ۱. ۱۷۱-۱۹۶.
- ساکت، محمدحسین. (۱۳۷۰)، نگرشی تاریخی به فلسفه حقوق، تهران: جهان معاصر.
- سیوطی، جلال‌الدین. (۱۴۰۴)، الدر المنثور، قم: کتابخانه آیه الله مرعشی نجفی.
- شیخ حسینی، مختار. (۱۳۹۳)، جنبش انصارالله یمن، قم: مجمع جهانی اهل‌بیت (ع).
- طباطبایی، محمدحسین. (۱۳۸۷)، تف‌سیر المیزان، ترجمه محمدباقر موسوی، قم: دفتر انتشارات اسلامی.

- علوی، علی اصغر. (۱۴۰۳)، عناصر استحکام بخش سازمانی در فقه مقاومت با تأکید بر اندیشه آیت الله خامنه‌ای، فقهت، شماره ۲. ۱۰۰-۱۲۱.
- غفوری سبزواری، صادق. (۱۳۹۰)، حزب الله لبنان، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- قاسمی، حسین، مظاهری، علیرضا، نصرت پناه، محمدصادق. (۱۴۰۲)، مفهوم شناسی مقاومت بر اساس نظریه اصل واحد، دو فصلنامه علمی دانش سیاسی، ویژه نامه اول مقاومت.
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۶۵)، فلسفه حقوق، تهران: بهمن شیر.
- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۴۰۷)، الکافی، بیروت: دارالفکر.
- منصورآبادی، عباس، ریاحی، جواد. (۱۳۹۱)، مفهوم شناسی مبانی در پژوهش‌های حقوقی، فصلنامه پژوهش‌های حقوقی، شماره ۲۲. ۹-۲۴.
- نساج، حمید، گودرزی، مهناز و گودرزی طاقانکی، یداله. (۱۴۰۰)، مبانی نظری محور مقاومت اسلامی با نگاهی بر انتر ناسیونالیسم اسلامی، راهبرد، شماره ۹۹. ۲۹۹-۳۳۲.